

24.08.2021

Stavern kystkultursenter

Bakgrunn og verdigrunnlag

Astrid Danielsen , Dag Oppen og Dag A. Tungvåg
ARBEIDSGRUPPEN

Side 1 av 25 sider

Bakgrunn og verdigrunnlag for etablering av Stavern kystkultursenter (SKKS)

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	3
1.1	Dokumentets historie.....	3
1.2	Handlingsplan.....	3
1.3	Overføring av Strandveien 2 og avklaring av eiendomsforhold.....	4
1.4	Etablering av kystkultursenter og inngåelse av leieavtale	4
1.5	Mal for opprettelse av kystkultursenter	5
2	Litt om kultur generelt og kystkultur spesielt.....	6
2.1	Fiskeriene	7
2.2	Losvesenet	8
2.3	Fyrvesenet	9
2.4	Fraktefarten	11
2.5	Båtene: Sjektene, makrellskøytene, rednings- og losskøytene.....	11
2.6	Årer, seil og rigg.....	13
2.7	Motorene	13
3	Formål	15
4	Fiskernes Hus → Stavern kystkultursenter	16
5	Organisering og driftsform.....	18
5.1	Organisasjonsmodell:	19
5.2	Styret Stavern kystkultursenter.....	19
5.3	Årsmøte:	20
5.4	Driver- og prosjektgrupper	22
5.5	Samarbeid mellom styret, ressursgruppene og drivergruppene.	22
6	Økonomi.....	23
6.1	Inntekter.....	23
6.2	Utgifter	23
7	Fremdriftsplan	Feil! Bokmerke er ikke definert.
8	Arbeidsgruppe og ressursgrupper.....	24
8.1	Arbeidsgruppe	24
8.2	Ressursgruppe	24

1 Bakgrunn

Behovet for kystkultursenter kommer til uttrykk gjennom ulike kommunale planer og utredninger. Det maritime miljøet har deltatt aktivt blant annet i Kommunedelplan-arbeidet siden 2002, «Kommunedelplan 2015 — 27 Stavern» og prosjektet «Stavern sjøfront — Velkommen!»

Kommunestyret vedtok 10.12.14 å gjennomføre prosjektet «Stavern sjøfront – Velkommen!». Sluttrapporten (Kommunestyresak 136/16) der anbefales Fiskernes Hus i Stavern. Vedtaket er entydig knyttet opp mot denne bygningen, og at kommunen kjøper bygget og etablerer en organisasjon som er ansvarlig for drift og vedlikehold av bygget.

1.1 Dokumentets historie

Denne versjonen av dette dokumentet er tredje hovedversjon.

Første hovedversjon av dokumentet dannet grunnlag for utarbeidelse av en handlingsplan for etablering av et kystkultursenter i Stavern:

- 1) Avklaring av eiendomsforhold (overføring av eiendommen fra Larvik Havn til Larvik kommune),
- 2) Overføring av Fiskernes hus fra Vestfold fiskerlag til Larvik kommune,
- 3) Organisasjonsform (Organisering, vedtekter og økonomi) og
- 4) Kystkultursenterets innhold (Organisasjon, formål, stedegen kystkultur, planlagt bruk av og tilgang til bygget).

Andre hovedversjon av dokumentet omfattet bakgrunn, alternative organisasjonsformer, beskrivelse kystkulturen, kystkultursenterets formål, grov skisse for bruken av bygget og økonomiske prinsipper. Denne versjonen ble sendt ut til høring 12.01.2021 og 19.05.2021

Tredje hovedversjon av dokumentet og vedtektene er ment å danne grunnlaget for stiftelsen av Stavern kystkultursenter. 24.08.2021

1.2 Handlingsplan

På dialogmøte med politisk ledelse, sentrale personer i kommuneadministrasjonen og representanter for lokale foreninger innen kystkultur i Stavern Båtforenings lokaler 31. januar

2019 ble saken diskutert. Her ble man enige om å etablere en arbeidsgruppe som skulle utarbeide et forslag til handlingsplan for etablering av et kystkultursenter i Stavern.

1.3 Overføring av Strandveien 2 og avklaring av eiendomsforhold

I forbindelse med planlagt gjennomgang av kommunens og Larvik Havns eiendomsportefølje for kystnære eiendommer ved årsskiftet 2019/2020 ble man enige om å overføre Fiskernes Hus i Strandveien 2 til Larvik kommune. Overføring av bygningen, som var eid av Vestfold Fiskerlag, forutsatte avklaring av eiendomsforhold rundt bygget. Dette eiendomsforholdet ble avklart av Larvik Havn som forutsatt.

Larvik Havn kommunalt foretak (LHKF) Larvik kommune (LK) ble enige om pris kr 4.8 MNOK for bygget som er akseptert av Vestfold Fiskerlag. Larvik kommune og Larvik Havn fordeler kjøpesum og offentlig omkostninger med henholdsvis 3/5 og 2/5 deler.

«Kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold overføres til kommunen fra og med 01.09.2020. Hele eller deler av dette skal søkes dekket gjennom leieavtalen med stiftelsen. Etableringen av stiftelsen og iverksettingen av et leieforhold vil dermed være avgjørende for omfanget av FDV (forvaltning, drift og vedlikehold) kostnader for kommunen.»

Rådmannen anbefalte i utgangspunktet at kommunen ikke tar på seg framtidige driftsutgifter for drift av kystkultursenter i Fiskernes hus.

1.4 Etablering av kystkultursenter og inngåelse av leieavtale

Kommunestyret vedtok i sak 068/20 17.06.2020; Erverv av Fiskernes hus.

"Som følge av den tiden denne prosessen har tatt, har det ikke vært anledning til å få gjennomført de øvrige vedtakspunktene i KST-111/17. Det tenkes her på forutsetningen om etablering av en stiftelse med formål å utvikle og drive kystkultursenteret og inngåelse av leieavtale mellom Larvik kommune og den etablerte stiftelsen. Gjennomføringen av disse må nå forseres og søkes avklart før overtakelse av bygget. Stiftelsen skal vær bredt sammensatt av lag og foreninger. Rådmannen legger til grunn at det umiddelbart tas et initiativ fra interesserte lag, foreninger og ressurspersoner for å få gjennomført etableringen av stiftelsen. En stiftelse som er ment å ha ansvaret for å utvikle, drive og vedlikeholde kystkultursenteret og bygget. Virksomhet for Kultur og idrett vil kunne bistå i arbeidet med etableringen av et Kystkultursenter i Fiskernes hus. Det vil samtidig måtte søkes å avklare kostnadsomfanget med etablering og drift av et kystkultursenter og bygget. Dette vil danne grunnlaget for leieavtalen som skal

etableres mellom Larvik kommune som utleier og stiftelsen som leietaker.

Utgangspunktet for avtalen vil være å søke at stiftelsens ansvar og plikter som leietaker vil dekke kommunes kostnader med bygget."

I e-post (09.2020) fra Eiendom og teknisk drift LK til representanter for lag og foreninger med interesse for etablering av Kystkultursenter i Fiskernes hus;

«17. juni i år vedtok som kjent kommunestyret at Larvik kommune skulle erverve Fiskernes hus. Kjøpekontrakt har blitt inngått og overtakelse av bygget skjedde 1. september.

Ovennevnte innebærer at kommunestyrets vedtak av 13/9-2017 om opprettelse av et kystkultursenter i Stavern kan realiseres. Forutsetningen for vedtaket fra 2017 var at det skulle etableres en stiftelse, bredt sammensatt av lag og foreninger med interesse for kystkultur. Stiftelsen skal ha som formål og utvikle og drive kystkultursenteret, og at dette skulle gjøres gjennom en leieavtale med Larvik kommune som eier av Fiskernes hus. Vedtaket fra 2017 la opp til at både stiftelsen skulle etableres og leieavtale inngås før realisering av kjøpet. Denne rekkefølgen lot seg ikke gjennomføre, og Fiskernes hus er nå i kommunalt eierskap. Larvik kommune ønsker så raskt som mulig å overlate utviklingen av Kystkultursenteret samt drift og vedlikehold av Fiskernes hus til Stiftelsen, dette gjennom inngåelse av en leieavtale. Med grunnlag i ovennevnte bes det om en snarlig tilbakemelding om status i arbeidet med opprettelsen av en stiftelse.

Ut fra sommerens fremskritt i saken, så må interesseorganisasjonene raskt på banen for sammen med LK bestemme blant annet organisering og omfang kostnader. Arbeidsgruppen bestående av Dag Tungvåg, Dag Oppen og Astrid Danielsen jobber frem grunnlagsdokument/prosjektplan, sammen med de ulike gruppene, der mål og planer tydeliggjøres. Det vil blant annet si aktiviteter, innhold og organisering».

1.5 Mal for opprettelse av kystkultursenter

I planarbeidet for kystkultursenteret har «Veileder om kystkultursentra- For å styrke identitet og tilhørighet» utgitt av Forbundet Kysten vært nyttig. Dette dokumentet er gammelt og finnes ikke digitalt, men oversendes fra arbeidsgruppen om ønskelig.

2 Litt om kultur generelt og kystkultur spesielt

«Hva er kultur? Det finnes mange tanker om hva kultur er, og mange definisjoner av begrepet. Bare i faget sosialantropologi hadde man over 150 definisjoner allerede for 30 år siden. Det man imidlertid er enig om, er at kultur er lært og ikke medfødt:

” Kultur er det komplekse hele som inkluderer kunnskap, tro, kunst, lover, moral, skikker og alle ferdigheter og vaner som folk har lært i egenskap av å være samfunnsmedlemmer.” (Edward B. Taylor (britisk kulturforsker fra slutten av 1800-tallet)

«Kultur innebærer handlemåter, vaner, tradisjoner, normer og regler. Det dreier seg også om felles historie og ikke minst en felles forståelse av historien. Ut over dette styrkes kulturen gjennom felles språk, symbolverdier, klær og bruksgjenstander. Alt dette gir oss en følelse av identitet og tilhørighet – alt sammen viktig for å vite hvem man er, og hva man kommer fra» (Cappelen Damm)

”Kystkultur er et samlebegrep for det som særpreger livet langs kysten av Norge. Det brukes og oppfattes på flere ulike måter: Ofte tenkes det mest på livet og aktivitetene i tiden før utjevningen av livsvilkår skjøt fart for alvor etter krigen, men i en del sammenhenger kommer det fram meninger om at kystkultur er det som skjer på kysten nå, mens fortidens kystkultur er historie og folkeminne.” (Wikipedia)

Vi tenker at et dynamisk kystkulturbegrepet kan romme både fortid og nåtid med en rekke forskjellige innfallsvinkler, ivarettatt og utført på mange forskjellige måter for å ta vare på så mange dimensjoner som mulig.

Vel vitende om at den kystkulturen du finner i Lofoten vil være forskjellig fra den kystkulturen du finner langs Skagerrakkysten generelt, vil det være naturlig å ta utgangspunkt i hva som kjennetegner vår kystkultur fra Ula, Larvik, Stavern og Nevlunghavn spesielt. Når vi skal påta oss oppgaven å legge et konkret innhold i kystkulturbegrepet fra dette avgrensede geografiske området på Skagerrakkysten, vil det være naturlig å ta utgangspunkt i hva menneskene her gjorde i møtet med havet og det livet de levde langs kysten her.

Det er først og fremst fire grunnpilarer eller aktiviteter som vår lokale kystkultur er tuftet på:

Fiskeriene, losvesenet, fyrvesenet og fraktefarten.

I tillegg til disse fire grunnpilarene har vi en unik institusjon som var viktig for fremveksten av hele det maritime Norge og det er Fredriksvern verft – senere Norges marinebase fra 1814. Utfra denne lille institusjonen springer mye av kompetansen som var nødvendig for å bygge vår maritime infrastruktur og skipsfartsnasjonen Norge. Nå levde nok denne institusjonen på mange måter sitt eget liv parallelt og ved siden av det sivile livet langs kysten, men fra tid til annen grep den substansielt inn i dagliglivet og påvirket både fiskeriene, losvesenet fyrvesenet og fraktefarten. .

Citadellet på Karlsøya spiller også en viktig rolle i vår kystkultur. Stavern fort skulle bevokte og beskytte inn- og utseilingen fra jernstøperiet på Langestrand som produserte kanoner og kuler til tvillingriket Danmark-Norge og tjente senere som Tordenskiolds marinebase da han var sjef for Nordsjøeskadren under den store Nordiske krigen – noe som også påvirket menneskene i vårt nærområde og deres levesett.

2.1 Fiskeriene

Vi må anta at matauke og næring knyttet til de marine ressursene som du finner i dette området har stått høyt på agendaen til alle tider i vårt område. Det er ikke noe spesielt ved det i forhold til hva man ellers finner langs norskekysten. Volummessig er fiskeriene langs Skagerrakkysten neglisjerbart i forhold til hva som blir fisket på Vestlandet og Nord-Norge – dvs. mindre enn 1 prosent av Norges totale fiskerier. Men vi hadde et relativt kystnært og bærekraftig fiskeri som fisket til et folkerikt nærområde. Selv om fiskeriene er små i en nasjonal kontekst så representerer de allikevel ryggraden i vår kystkultur.

Om volumene er små så er mangfoldet desto større, noe som også understøttes av at en av våre nasjonale lakseelver (Numedalslågen) har sitt utløp i Larviksfjorden. Her har vi et kulturelt mangfold å øse av:

- Laksefiske med kilenot, krokarn og drivgarn
- Garnfiske etter sild, makrell torsk, sei og ulke
- Makrell dorg
- Lyr dorg med sitter tråd (messing)

- Bakke
- Ålefiske
- Teinefiske etter krabbe, hummer og kreps
- Størjefiske med dorg og harpun
- Pilkefiske etter torsk og lange
- Kveitefiske med line
- Bunn garn etter sjøørret, flyndre og sei
- Strand not/kastenot etter brisling
- Stangfiske etter berggylder til agn
- Rekefiske med trål

Denne listen er langt fra komplett, men illustrerer hvilket mangfold kystfiskeriene hadde og hvilket enormt tilfang av kunnskap om de lokale farvannene dette var tuftet på. En solid grunnkunnskap om sikre seilingsruter, båer og skjær og fiskemerker (méd) er en absolutt forutsetning for disse aktivitetene – viktig kunnskap og dokumentere og videreføre i tillegg til fiskeaktivitetene i seg selv.

2.2 Losvesenet

Det var Gabriel Christensen som hadde tjenestegjort under Peter Wessel Tordenskiold og som på råd fra sistnevnte tok initiativ og søkte om å opprette et norsk losvesen. Saken kom opp i dansk admiralitet og ble approbert på rekordtid i 1720.

Losvesenet ble i utgangspunktet organisert relativt løst. Dette innebar at losene seilte om kapp for å komme først frem til skuta som trengte los – såkalt konkurranselosing. Dette var selvsagt med på å drive frem utviklingen av hurtigseilende åpne seilsjekter. Både seil, rigg og skrog ble dermed underlagt en utvikling som skulle sikre næringsgrunnlaget til den enkelte los. Dette var med på å fargelegge utviklingen av den lokale båtbyggertradisjonen i vårt område. Og her er flere bidrag fra vårt område viktige.

Peder Norden Sølling (født 1758, død 1827) var en dansk-norsk sjømann og båtkonstruktør. Han er kjent for å ha skaffet norske loser båter med dekk. Den første losbåten ble, mot losene sin vilje, tvangsstasjonert på Svenner losstasjon. Losene ville ikke ha dekk, trolig mest på grunn av kostnadene det førte med seg. Det gikk ikke lang tid før losene så hvor mye tryggere dekkede båter var. Sølling bodde i Larvik i tidsrommet 1801 – 1815. Han holdt kurs for båtbyggere i bygging av dekksbåter. Selv var han medeier i et båtbyggeri som bygget 29 båter

i dette tidsrommet. Hver sommer seilte han langs kysten for å demonstrere båter med dekk for losene. Disse losbåtene var helst 25 – 30 fot lange. De hadde kutterrigg og ble regnet som de beste seilerne i Norge på den tiden.

Senere kom Colin Archer med sine los- og redningsskøyter som har seilt og fremdeles seiler på alle verdens hav. Også han påvirket de lokale båtbyggertradisjonene på en måte som vi fremdeles kan se i våre lokale tresjekter.

Det lokale losvesenet ble for en kort periode regulert og administrert av verfts-sjef Fisker ved Fredriksvern under noe som fikk navnet *Svennertørn*. Igjen ser vi at den statlige institusjonen griper inn i det lokale livet som angikk mange i vårt distrikt knyttet til havet. Dette var et steg i riktig retning med tanke på å unngå konkurranselosning noe som ofte gikk på sikkerheten løs. I denne ordningen ble losene som sto for tur stasjonert på Svenner for å ha kortere vei til de seilende skutene som trengte los. Med i ordningen var losene fra Kjerringvik, Ula, Tjølling og Stavern. Etter nesten 30 år som forsøksordning ble Svennertørnen avskaffet og erstattet få år senere av et mer regulert losvesen – en æra var forbi og en ny tid ble innvarslet.

Det lokale losvesenet er et godt eksempel på hvordan vår lokalhistorie har vært førende for utviklingen av losyrket for hele nasjonen og hvordan vår lokale kystkultur er vevet sammen med den nasjonale på en fascinerende måte på enkelte områder. Her er flere momenter å ta tak i:

- Losvesenets tilblivelse og historien knyttet til det
- Svennertørnen
- Peder Norden Sjølling - dekkede losbåter
- Colin Archer – los- og redningsskøyter
- Colin Archer teori- og konstruksjonsprinsipper
- Ulabrand
- Lokal kunnskap om seilingsruter

Foruten at vi har losskøyta Frithjof II (bygget av Thor Jenssen, tidligere verftssjef ved Archer-verven) i Larvik som fremdeles seilende fartøy, er det her mye å ta tak i både av seilingskunnskap og historiefordling.

2.3 Fyrvesenet

Fyrvesenet fikk på samme måte som redningsselskapet en noe sein start i Norge. Argumentet var det samme: Kysten var for lang og oppgaven for stor til at den kunne la seg løse av en så

fattig og liten nasjon som Norge. Vi hadde allikevel fyr i Norge, men det var altså ikke organisert i et eget vesen eller etat. I 1841 fikk Norge sitt eget fyrvesen, og det ble etablert som Fyrdirektoratet. I tiårene som fulgte ble det gjennomført svære byggeprosjekter langs hele kysten. Fram til 1880 ble det bygget over 100 bemannede fyrstasjoner i Norge.

Fra det første norske fyret ble anlagt i 1655, ble det etablert til sammen over 200 bemannede fyrstasjoner i Norge – noe som gjør at Norge kommer høyt opp på lista over land med mange fyr. Det siste norske bemannede fyr ble satt opp i 1932. Da den første automatiseringsplanen kom i 1975, var allerede mer enn 100 fyrstasjoner avbemannet. De siste tiårene har det skjedd en dramatisk utvikling, ved at alle installasjoner som gir lys eller elektroniske signaler nå er automatiserte, og fyrene drives uten bemanning.

I dag er mange av våre fyr innlemmet i den såkalte Kystleden som åpner opp for en ny bruk av fyrene for allmennheten. Her spiller de lokale kystlagene en viktig rolle i både driften og vedlikeholdet. Kystlaget Fredriksvern er involvert i driften og vedlikeholdet av de tre fyrstasjonene i Larvik kommune: Svenner, Stavernsodden og Tvistein. Dette har åpnet for en ny æra med nye aktiviteter og samhandlingsmønstre – en ny fasett i vår mangfoldige kystkultur.

Fra vårt lokale ståsted kan det være verdt å nevne at larviksmannen C.F. Diriks (1814-1895) var utdannet kadett ved Sjøkrigsskolen på Fredriksvern verft og satt som direktør for Fyr- og merkevesenet fra 1855 – 1882. Dette var i den perioden som fyrvesenet ekspanderte som mest langs vår langstrakte kyst. Vi finner nok en gang krysningspunkter mellom nasjonen Norge og vår lokale kystkultur i vår felles fyrhistorie.

Igjen har vi et mangfold og øse av:

- Lokal/nasjonal fyrhistorie og formidling av denne
- Livet på fyret
- Fyrvoktere fra distriktet og deres historie spesielt
- Vedlikehold og drift av fyr som kystledsdestinasjoner

Fyrene som er innlemmet i kystleden er viktige formidlingsplattformer for vår lokale fyrhistorie.

2.4 Fraktefarten

Kyststrekningen fra svenskegrensa i sør til russergrensa i nord har vært Norges viktigste ferdselsåre fra tidlig vikingtid og fram til i dag. Av samme grunn har denne kystleden blitt tildelt kallenavnet "**Riksvei 1**". Fraktefarten langs kysten var selve livsnerven i havnasjonen Norge og dannet på mange måter grunnlaget for at Norge skulle utvikle seg til å bli en verdens ledende skipsfartsnasjon etter USA og Storbritannia. Også i Larvik og Stavern var det lokale fraktebåtskipper som satte sitt preg på kystkulturen og livet som utspant seg i havnene. Lokalt skulle dette også danne grunnlaget for internasjonal handel og skipsfart som skulle kulminere i Larviksrederiet Melsom og Melsom sitt flaggskip, klipperen SS Lancing av Larvik – verdens raskeste fullrigger! Her ser vi at vår lokale kystkultur har forgreninger til internasjonal skipsfart som skriver verdenshistorie og som selvfølgelig eksisterte side om side med vår mer lokale kystfrakteflåte.

- Lokal fraktefart
- Lokale båter og dokumentasjon av ditto
- Internasjonal skipsfart
- Lokal sjøfartshistorie

2.5 Båtene: Sjektene, makrellskøytene, rednings- og losskøytene

Det er kanskje riktig å peke på at fartøyene ikke er kultur i seg selv – de er ikke et handlingsmønster, men de er grodd ut av et handlingsmønster. De hører til vår materielle kulturarv og sånn sett representerer de kulturobjekter som var en absolutt prerekvisitt for at kystens folk skulle kunne utøve sitt daglige virke på havet. Skrogutforming, konstruksjonsprinsipper og innredningsdetaljer er uløselig knyttet til hva de skulle brukes til. På den måten er en detaljert kunnskap om både byggeskikk, konstruksjon, vedlikehold og bruk en vesentlig del av vår tidlige og nære kystkultur. I denne sammenheng er det viktig å poengtere at båtene ble utformet gjennom en dialog mellom bruker og båtbygger, der innsiktsfulle tilbakemeldinger fra fyrvoktere, loser og fiskere ble hensyns tatt når båtbyggeren bygget sin neste båt. Her var ikke alt hugget i stein – resultatet er en dynamisk utvikling med stadige inkrementelle, gradvise, og noen ganger radikale forbedringer.

I vårt distrikt har vi et fantastisk utgangspunkt for å dokumentere og videreformidle vår stedeagne båtbyggertradisjon. Sjektekanalen i Stavern er hjemmehavn for mer enn 50 åpne trebåter (motorsjekter, seilsjekter, rosjekter og prammer) og er av Forbundet KYSTEN

karakterisert og premiært som Norges største og best bevarte åpne trebåtflåte. Inne på Skottbrygga finner vi bygg fra Archer og Jenssen.

Det er nok både viktig og riktig å nevne i denne sammenheng at ikke alle båttypene som var i bruk i vårt distrikt hadde et lokalt opphav. Eksempler på slike finner vi i ro, seil og motorsjekter bygget i Arendal, Grimstad, Stathelle, Strandebarm og Os – det er ingen grunn til å ekskludere disse som viktige kulturobjekter fra vår kystkultur i og med at disse også ble benyttet i det daglige virke på havet.

Våre sjekter er først og fremst fiskefartøyer – det er det de er bygget for og bygget som. Senere kom turinnredningen og skjermsejler for fritidsbruk når økonomien tillot det. I dag blir de fleste trebåtene benyttet til fritidsbruk og lystseilas, som da også er en naturlig del av vår kystkultur. Det samme gjelder naturligvis for resten av lystbåtflåten i hele Larvik kommune. Denne flåten er på mer enn 2.000 båter.

- Stavern båtbyggeri - Stavern
- Varild båtbyggeri - Varildløkka
- Wiksten båtbyggeri - Karistranda
- Thorsen båtbyggeri – Vestrehalsen
- Martin Ødegården båtbyggeri – Viksfjord
- Hølen verft (Oppen) - Østrehalsen
- Colin Archer skipsverft – Rekkevik
- Colin Archer båtverft - Tollerodden
- Trebåtbygging og tradisjonshåndverk
- Materialkunnskap
- Kunnskap om og bruk av tradisjonsverktøy
- Sjømannsarbeider – fenderfletting, stikk og knop etc.
- Restaurering
- Vedlikehold
- Kunnskap om mønje, oljer, lakk og maling
- Praktisk/tradisjonell bruk av båtene
- Innredningsdetaljer

2.6 Årer, seil og rigg

Kunnskap om ulike prinsipp for framdrift er selvsagt en vesentlig del av kystkulturen. Fremstilling av årer, seil og rigg er en kunst. Hvilken rigg og seiltype som tjener en gitt båtform best er et meget kunnskapsintensivt fagområde. Det å forvalte og videreformidle denne kunnskapen er viktig og her må vi kanskje støtte oss til fagmiljøer som også ligger utenfor vårt distrikt.

- Design/konstruksjon av årer
- Bruk av årer til pram, joller, færingar, sjekter og skøyter
- Design og sying av seil og seilmakerarbeid
- Seiling av tradisjonsbåter som joller, færingar, Færder-snekker, sjekter og skøyter

2.7 Motorene

Med innføringen av motorisert drift gikk sjektene og skøytene inn i en ny æra. Hele akterskipet, akterstevnen og roret ble redesignet for å kunne føre motor. Vi kan godt si at de sjektene vi har i dag er en slags 1. generasjons motorisert seilsjekte, der de fleste sjektene bygget langt utpå 60-tallet ble utstyrt med mastefisk og hull i tofta for å kunne sette opp en liten rigg for seiling. Fredriksvern repslagningsfabrikk som i 1860-årene hadde laget trossen til dampfregatten Kong Sverre hadde omskolert seg og startet motorfabrikk i Stavern. Fredriksvern motorfabrikk produserte en-sylindrede sjektemotorer i konkurranse med en rekke andre tilsvarende bedrifter i Norge.

Filosofien må være den samme her som for båtene: Et kystkultursenter i vår kommune bør fremme aktivitet til den ene stedege Kvikk-motoren som ble produsert av Fredriksvern motorfabrikk, i tillegg det må være lov å vie sin interesse for alle eller et utvalg av de motortypene som var og er i bruk i vårt distrikt. Disse motortypene er også kulturobjekter som det er viktig å dokumentere, restaurere, reparere, vedlikeholde og sist, men ikke minst; beherske og bruke.

Vi tror det er viktig at et kystkultursenter er en aktiv forvalter av kunnskap om motorer og drivverk som kan yte service og tjenester til den lokale kystbåt flåten, kanskje spesielt og først og fremst til de båtene som vi anser som relevante for vår kystkultur. Tilgang til maskiner, verktøy og kompetanse vil være avgjørende for å få til en slik aktivitet. Fokuset bør ligge på praktiske verkstedsaktiviteter.

Aktiviteter relatert til relevante motorer, aksler, omstyringer, frikoblinger og propeller kan for eksempel være:

- Restaurering
- Reparasjoner
- Vedlikehold
- Oppussing
- Justering av ventiler og forgassere
- Sliping og fresing av ventiler og seter
- Vedlikehold og justering av magneter
- Innsprøytningsystemer
- Smøremidler/-apparater
- Drivstoff
- Formidling og dokumentering av generell maskinkompetanse
- Kontaktnett for delbytte, tilgang på deler og god kunnskap om markedet for slikt.

Aktiviteten er tenkt organisert som et aktivt verksted/verksteds-tjeneste der man selv kan utføre arbeide eller få hjelp til å utføre vedlikehold, overhalinger og reparasjoner av motorer.

3 Formål

Det har i mange år vært behov for og sterkt ønske om et eget kystkultursenter i kommunen. Det maritime miljøet står samlet og klar til å fylle Fiskerens Hus med lokal kysthistorie og aktivt medvirke til å videreformidle kunnskap om maritim tradisjon;

«Et kompetansesenter for håndverk, historie, fiskeri og aktivt vedlikehold og restaurering av motorer og lokale båttradisjoner».

Stavern kystkultursenters formål

Kystkultursenteret har som formål å øke kunnskapen om kystkulturens betydning og generelt øke interessen for kystkultur. Stavern kystkultursenter skal fremme arbeid for bevaring, allmenn bruk og formidling av de forskjellige elementer innen lokal kystkultur:

- Tradisjonelle fartøyer, bygninger, anlegg og kystmiljø for øvrig som er særegne for Larvik kommune.
- Håndverksmessige og andre tradisjoner innen næring, sjømannskap, livsform og lignende som har lokal tilknytning.
- Formidling og samarbeid med museer, foreninger, skoler og lignende om aktuelle kulturoppgaver.

Allmenn og fri bruk av kysten og kystnære farvann er et felles velferdsgode innenfor kulturpolitikken. Kystkulturbegrepet er mangfoldig, og innebærer blant annet vern av kulturarv, fremme innsikt i og utvikle kulturfaglig kunnskap og kompetanse. Bevaring og formidling av kystkultur er ikke et eget område, men en del av et kulturelt bilde av lokalt opphav (Kulturplanen for Larvik kommune 2018-28).

Stavern kystkultursenter har til hensikt å være aktiv pådriver for å fremme kystkultur i oppvekstløpet hos Larvik kommunes unge, og bidra til den kulturelle skolesekken i Larvik med kystnær og maritim kunnskap. Ett av målene til et kystkultursenter er å romme aktiviteter for folk i alle aldre. Det betyr at vi ønsker å samarbeide tett med andre organisasjoner og miljøer i kommunen for å få til dette. Kysten Ung (<https://kysten.no/ung>) er et tilbud fra Forbundet KYSTEN det kan være aktuelt å samarbeide med.

Stavern kystkultursenter i Fiskerens Hus har som mål å bidra med:

- lokal samling og fellesskapsfølelse.
- å formidle til dels utdøende kunnskap om Larviksfjordens båtbyggerier og Larviks lokale kysthistorie;
 - om hvorfor er båtene utformet som de er
 - om hva man fisket med
 - om hvilken måte sjøen gitt liv til Stavernsamfunnet og Larvik kommune
 - om hva som finnes av historisk materiale som er hentet opp utenfor kysten vår
 - om hvordan en mekanisk sjektemotor fungerer
 - om hvordan man fortøyer en båt
 - om regler og normer for kjøring av båt
 - om sløyning av fisk og rensing av krabbe
 - om å flette fender av hampetau
 - om foredling og hermetisering av fisk og skalldyr
 - om å dokumentere lokale stedsnavn langs Stavernskysten
- løfte frem maritime prosjekter.
- at kystkulturen i Larvik kommune har rammevilkår for å utvikle seg
- et bedre tilbud til barn og unge
- aktivt «Vern gjennom bruk»
- å restaurere og vedlikeholde offentlig bygningsmasse med høy kulturhistorisk verdi, Fiskernes Hus.
- å ha fiskeboder og maritim aktivitet.
- tilbud til modellbåtbyggere

4 Fiskernes Hus → Stavern kystkultursenter

Fiskernes Hus er ikke tilfeldig plassert der det er. Historien som opprinnelig bruk for fiskeboder, nærheten til vannkanten er helt essensiell, og det er viktig å bevare huset og områdene rundt til allmenn benyttelse. Vi mener at et aktivt kultursenter i vannkanten, og rett ved Stavern båthavn, Sjektekanalen og spisesteder, er en viktig plassering, og kan bidra til at kommunens egne innbyggere og turister i Stavern får mer kunnskap om vår lokale kystkultur og historie.

Fiskernes hus er et næringsbygg i 2 etasjer med en grunnflate på 390 m². I 1. etasje finner vi et stort salgslokale, isbar, 2 lager, 4 boder teknisk rom, trappegang, kjøkken/vaskerom, gang og wc. I 2. etasje 11 kontorer, 2 wc. kjøkken, trappegang og et stort møterom og 2 adkomster. Bygningen er i enkel stand og bærer preg av manglende vedlikehold med behov for umiddelbare tiltak for å stoppe forfallet. For detaljer vises til evalueringsrapport fra Nord Taksering utarbeidet i forbindelse med verdivurdering av Fiskernes Hus.

Vår vurdering er at bygget har elementer, spesielt vinduer, som bryter med Staverns lokale arkitektur. Vi har derfor utarbeidet en målskisse for utseende og bruk av viktige areal i samarbeid med arkitekt. Denne målskissen skal benyttes ifm bruk av areal, vedlikehold og utvikling av bygget.

Vi har i tillegg fått inkludert uteområdet vest for bygget (Agnar Rakkes plass) og 4 parkeringsplasser øst for bygget i leiekontrakten.

Det arbeides et forslag til innhold i form av denne planen, som har vært sendt til organisasjonene i ressursgruppen for innspill. Detaljerte planer for bruken av bygget utarbeides av styret i nært samarbeid med aktuelle drivergrupper. Arbeidsgruppens forslag til inndeling av aktiviteter knyttet til bygget.

- 1 etasje:
 - Vedlikehold og reparasjon trebåt
 - Vedlikehold og reparasjon motorer
 - Vedlikehold og reparasjon av fiskeredskap
 - Drift for fiskefaget
 - Naust og redskapsboder
- 2 etasje:
 - Møte og forsamlingslokaler
 - Utsalgsboder, småskala
 - Utstilling/gallerilokaler
 - Kontorer/arkiv/bibliotek

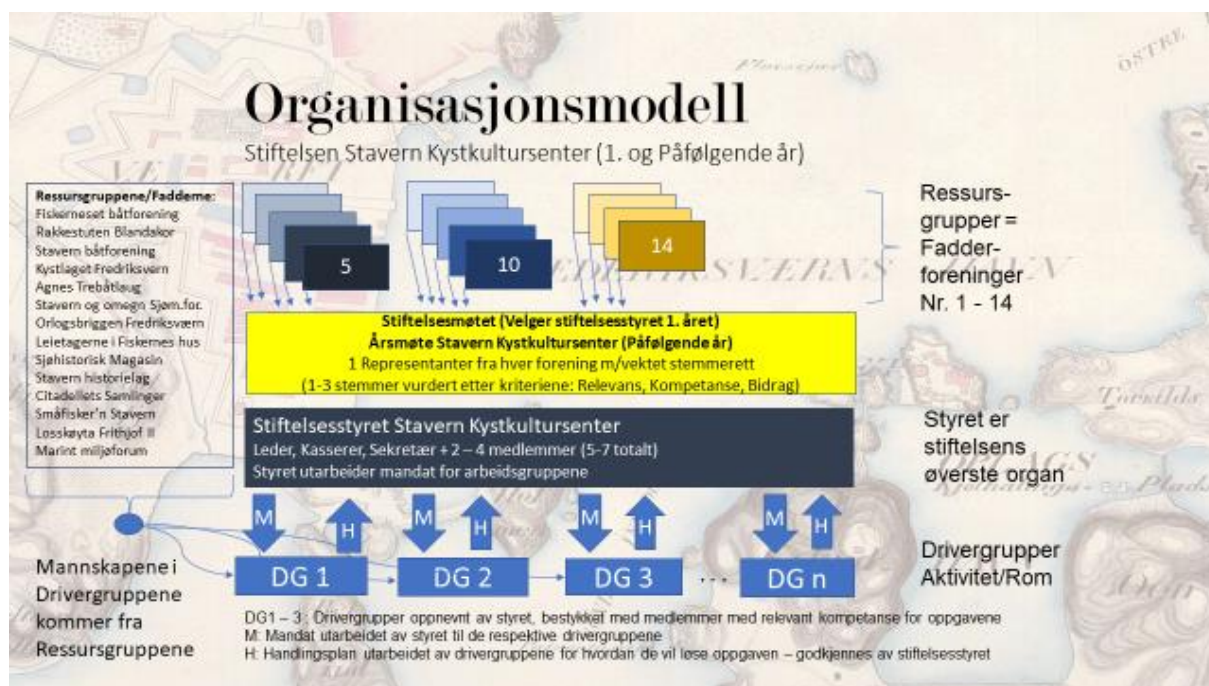

5 Organisering og driftsform

Det er en rekke foreninger i Larvik kommune knyttet til kystkultur. De dekker alt fra konstruksjon, bygging og bruk av motorer og båter, fiske og fangst, navigasjon, seiling, lostjeneste, restaurering, drift og vedlikehold av fyrbygninger, kystrelatert sang og musikk, og maritim historie. Disse har alle på hver sin måte bidratt til å ivareta kystkulturen og ønsker alle å bidra til etablering, drift og utvikling av et kystkultursenter i Stavern for å ivareta kystkulturen til glede for alle kommunens innbyggere, skoleungdom og tilreisende.

Vi ønsker oss Stavern kystkultursenter primært fylt med aktivitet som ivaretar kystkulturen – ikke et passivt museum. Verksted for reparasjon, vedlikehold og renovasjon båter, motorer, redskaper, innredning, detaljer fra fyrene m.m. samt lokaler for møter, kontor og arkiv vil være sentralt. Kommunens foreninger innen kystkultur vil bidra med å fylle disse områdene med innhold og ha stor glede av tilgang for å ivareta egne spesialområder samt bidra til å formidle kystkulturen til andre.

5.1 Organisasjonsmodell:

5.2 Styret Stavern kystkultursenter

«Styret er stiftelsens øverste organ. Styret velges av årsmøtet jf. §7 Årsmøte.

Styret skal bestå av: - Leder, - Kasserer, - Sekretær, og, minst 2 og maksimalt 4 styremedlemmer.

Styret fordeler selv arbeidsoppgaver utover leder, kasserer og sekretær. Styret er ansvarlig for å initiere, koordinere og følge opp drivergrupper/prosjekt/aktiviteter, oppnevne nødvendige underutvalg og eventuelt utnevne representanter til eksterne organer, råd og utvalg.

Styret plikter å påse at stiftelsens formål ivaretas i henhold til § 3 Formål og at stiftelsens drift og regnskap er gjenstand for betryggende kontroll.

Lederen innkaller til styremøte når hun/han anser at dette er nødvendig eller når en eller flere av styrets medlemmer krever dette.

Styret er beslutningsdyktig når minst tre av styremedlemmene, inklusive styrets leder eller hennes/hans stedfortreder, er til stede. Det skal føres protokoll over styrebehandlingen. Protokollen skal minst angi tid og sted, deltakere og styrets beslutninger.

Viktige fasiliteter som båtbyggerverksted, mekanisk-/motorverksted, drift og vedlikehold av selve huset organiseres i drivergrupper med egne planer/aktiviteter, budsjett for utgifter og inntekter.

Planer og budsjett godkjennes og følges opp av styret. Drivergruppene er ledet av og bemannet med personer fra ressursgruppene eventuelt andre som ønsker å engasjere seg i SKKS.» (Vedtektene Stiftelsen Stavern Kystkultursenter)

Styret er satt til å forvalte stiftelsen (§30 i Stiftelsesloven). Det betyr at styret har en vestlig rolle i å koordinere driften og drivergruppene. Styret kaller inn ressursgruppene/stifterne til møte for råd og informasjon når det ansees som nødvendig, dog minst 1 gang i årsmøteperioden. Innkalling med saksliste sendes ut minst to uker før møtet.

Ressursgruppene/stifterne oppfordres til å møte, men det er ikke møteplikt.

Styremedlemmene velges for 2 år av gangen. Leder og kasserer bør ikke være på valg samtidig. Som stiftelse vil Stavern kystkultursenter være regnskaps- og revisjonspliktig. En alminnelig stiftelse reguleres av «Lov om stiftelser», har regnskapsplikt, krever autorisert regnskapsfører, revisor og en grunnkapital på minimum kr100.000,- (kan søkes fritak fra grunnkapital med bakgrunn i kulturformidlende formål). Endringer i stiftelsen må godkjennes av Stiftelsestilsynet. Dette medfører også ekstra kostnader.

5.3 Årsmøte:

«Stiftelsen Stavern kystkultursenter skal holde årsmøte hvert år innen 30. april. Senest to uker før årsmøtet skal styret sende ut innkalling med dagsorden og saksdokumenter. Saker som stiftelsens ressursgrupper ønsker behandlet på årsmøtet må være kommet styret i hende senest fire uker før årsmøtet.

Hver ressursgruppe skal delta på årsmøtet med personer som har god og relevant kompetanse innen kystkultur. Antall stemmer for hver ressursgruppe avhenger av ressursgruppens kompetanse innen kystkultur og bidrag til drift av senteret.

Ressursgruppene har møteplikt på årsmøte og kan stille med en person pr stemme i henhold til stiftelsesmøtet eller senere årsmøte.

Ressursgrupper med:

- Særdeles god og relevant kompetanse samt vesentlig bidrag til drift: 3 stemmer*
- God og relevant kompetanse samt moderat bidrag til drift: 2 stemmer*
- Generell kompetanse og noe bidrag til drift: 1 stemme*

Antall stemmer for ressursgruppene (1, 2 eller 3 stemmer) vedtas av årsmøtet i forbindelse med eventuell behandling av opptak av nye ressursgrupper i årsmøtet. Styret skal føre liste over ressursgruppene med kontaktpersoner og antall stemmer.

Bakgrunnen for denne reguleringen i stemmer på årsmøtet er for å ivareta ønsket om at Stavern kystkultursenter skal være bredt sammensatt av lokale lag og foreninger med formål og interesse innen kystkultur.

Årsmøtet er vedtaksført når mer enn 2/3 av stemmene stiller. Årsmøtet velger selv sin leder. Endringer av vedtektene og omdanning av stiftelsen krever 2/3 flertall. Andre avgjørelser fattes med simpelt flertall. Stemmegivning kan ikke skje ved fullmakt.

Årsmøtet har myndighet til: a) å velge styremedlemmer og valgkomite; b) å velge stiftelsens revisor; c) inkludere nye ressursgrupper og fastsette antall stemmer (1, 2 eller 3) etter anbefaling fra styret,

d) å fastsette styremedlemmenes godtgjørelse; e) å føre tilsyn med stiftelsens virksomhet eventuelt å beslutte gransking; f) å avgi uttalelse om årsberetningen, revidert årsregnskap, budsjett og styret,

g) å beslutte omdanning av stiftelsen etter forslag fra styret (jf. § 9 Omdanning og § 8 Ekstraordinært årsmøte).»

Ressursgruppene har møteplikt og stemmerett på årsmøtet. Utdypende forklaring på stemmeretten fordeler seg etter følgende:

Særdeles god og relevant kompetanse samt vesentlig bidrag til drift: 3 stemmer

Relevant kompetanse innen kystkultur, kompetanse til direkte bruk i drift av SKKS, og innehar en vesentlig dugnadspool. Det vil si at organisasjonen i tillegg til å representerer et vesentlig bidrag til å fremme og formidle kystkultur gjennom senteret, kan bidra med aktiva i form av dugnadstimer utover det som er normal drivergruppe eller prosjektgruppe aktivitet.

God og relevant kompetanse samt moderat bidrag til drift: 2 stemmer

Relevant kompetanse til direkte bruk i drift av SKKS. Det vil si at organisasjonen representerer et vesentlig bidrag til å fremme og aktivt formidle kystkultur gjennom senteret.

Generell kompetanse samt noe bidrag til drift: 1 stemmer

Relevant kompetanse innen kystkultur. Det vil si at organisasjonen representerer et vesentlig bidrag til å fremme og formidle kystkultur gjennom senteret.

5.4 Driver- og prosjektgrupper

Aktivitetene i kystkultursenteret legges opp som drivergrupper. Driver-modellen er kjent for flere av ressursgruppene som en organisering med høy grad av engasjement hos driverne og rom for noe oppdeling av drift i prosjekter.

Eksempel på en driver-modell:

Kystlaget Fredriksvern har lang erfaring i drift og vedlikehold av fyrbygninger. Kystlaget har - alene eller sammen med andre aktører – gjort de fredede fyrene Svenner og Stavernsodden tilgjengelige for allmenheten ved å etablere disse som kystledestinasjoner. Tilsvarende også med tilgjengeliggjøring på Tvistein fyr. Dette er aktiviteter som både styrker kulturvernet og legger til rette for allmenn benyttelse av fyrhusene og områdene rundt.

Organisering av driften, drivere, er en gruppe som arbeider under klare retningslinjer fra Kystverket og kystlaget. Ved driver-modellen slik vi kjenner den, er dugnadsinnsats betaling for leie av fyra. Det nedlegges betydelig antall dugnadstimer til vedlikehold, istandsetting og drift av kystleden hvert år. Denne driftsformen gir en betydelig nærhet og skaper engasjement til prosjektet, noe vi har vist gjennom de siste 19 årene som fyr-drivere. Hovedprinsippet ved en slik organisering er å åpne bygg for allmenn benyttelse, ivareta og formidle stedets identitet og historie. «Vern gjennom bruk» er Forbundet KYSTEN sitt motto, noe som vil passe utmerket for aktivitetene et kystkultursenter vil ha.

Vår tanke er å videreføre denne modellen i Stavern kystkultursenter. Etablering av et verksted starter som et prosjekt og videreføres av en drivergruppe når prosjektet er ferdig med plan, budsjett med eventuelle inntekter godkjent av styret.

5.5 Samarbeid mellom styret, ressursgruppene og drivergruppene.

Stiftelser er mindre demokratiske og mer statiske enn foreninger. Stiftelser er medlemsløse, foreninger har medlemmer som i vårt tilfelle vil være de støttende foreningene i form av ressursgruppene. Stiftelser har styret som det eneste lovpålagte organ. Foreninger har medlemsmøte, styret og årsmøtet som vanlige organ. Ved stiftelse som organisasjonsform vil alle ressursgrupper ha møte- og stemmerett på årsmøtet med gjennomgang av årsberetning, regnskap og budsjett og valg av nye styremedlemmer. Ved stiftelse oppfordres styret til et nært samarbeid med drivergruppene og å holde ressursgruppene godt orientert om driften og videre utvikling av kystkultursenteret.

Som det kommer frem av organisasjonsmodellen vil samarbeid og kommunikasjon mellom ressursgruppene og styret, og mellom drivergruppene og styret være vesentlig for å lykkes. Det foregår systematisk blant annet gjennom mandat for drivergruppene og godkjenning av prosjekter fra styret, og aktivitetsplaner fra drivergruppene til styret. Dialogen mellom alle deler i organisasjonen er viktig for å opprettholde engasjement.

6 Økonomi

Kystkultursenter har et ideelt og kulturformidlende formål som ideell stiftelse. Ved ideelle formål vil det være et tilstrekkelig mål å tjene inn nok penger til å utvikle og drifte aktiviteten. Mye av aktiva er dugnad og søkte prosjektmidler. Lokale foreninger knyttet til kystkultur varierer i størrelse og økonomisk handlekraft. De har alle en forventning om at kystkultursenteret står ansvarlig for å skaffe sine egne inntekter og ikke baserer seg på medlemsavgifter og lignende som skal dekkes av foreningene. Det er heller ikke planer om å utstede andelsbrev.

Viktige fasiliteter som båtbyggerverksted, mekanisk-/motorverksted anbefales organisert som drivergrupper med egne budsjett for utgifter og inntekter.

6.1 Inntekter

Inntektene vil omfatte:

- Leieinntekter lokale: Utleie av møtelokale, fiskerboder og lignende
- Prosjektplasser/fasiliteter: Leie av plass for vedlikehold, restaurering (båtbyggerverksted, Mekanisk/motor verksted o.l.
- Inngangsavgift: Temamøter, visninger, utstillinger og lignende
- Småsalg
- Offentlige og private kulturmidler
- Sponsorere

6.2 Utgifter

Det vil være utstrakt bruk av dugnad uten betaling. Denne dugnadsinnsatsen registreres i alle grupper og vil kunne være et aktiva i ulike søknader om støtte. Forventede utgifter vil omfatte blant annet:

- Leie lokaler, strøm, forsikring, kommunale avgifter
- Eventuell tomteleie
- Reparasjon og vedlikehold
 - Bygning

- Utstyr
- Forsikring
- Skilting og merking
- Kontor, rekvisita, porto mm
- Regnskap/revisjon
- IT-kostnader

Stavern kystkultursenter har i dag ikke tilgang til midler. Omgående overtagelse av Fiskernes Hus må derfor baseres på tilgang til midler fra kommunen, private kulturmidler og eventuelle sponsorer.

Strategien vil være å benytte nødvendige midler for:

1. Å etablere en målskisse for husets arkitektur, hovedplan for bruk av areal samt stoppe forfallet av bygget slik at arbeidet blir målrettet fra første stund
2. Prosjektmidler for etablering av initialt bruk av bygget
3. Etablere egen hjemmeside

7 Arbeidsgruppe og ressursgrupper

7.1 Arbeidsgruppe

Deltakere i Arbeidsgruppen SKKS:

Dag Oppen Berntsen	Orlogsbriggen
Dag Tungvåg	Stavern Båtforening
Dag Høibø/Astrid Danielsen	Kystlaget Fredriksvern

7.2 Ressursgruppe

1. Fiskerneset båtforening:	Carsten Rød
2. Rakkestuten Blandakor:	Jan Oppen Berntsen
3. Stavern båtforening:	Tore Sveinson
4. Kystlaget Fredriksvern:	Pål Justin Svendsen
5. Stavern og omegn Sjømannsforening:	Alf Norleif Iversen
6. Orlogsbriggen Fredriksværn:	Dag Fjellestad
7. Repr. for leietagerne i Fiskernes hus:	Steinar Pettersen
8. Sjøhistorisk Magasin:	Yngve Rakke
9. Stavern historielag:	Rune Sørлие
10. Citadellets Samlinger:	Hans Ulrik Rustad
11. Småfisker'n Stavern	Jahn Georg Gabrielsen
12. Losskøyta Frithjof II	Hans Petter Skontorp

13. Marint miljøforum

Dag Høibø

Relevante dokumenter:

Erverv av fiskerens hus

Veileder for opprettelse av Kystkultursenter

Begge fås ved henvendelse arbeidsgruppen